

СВІТЛАНА ЗАГотоВА

ДНІ СКОШЕНО, НОЧІ — ТЕРПКИ

Коротка проза

Київ—2025

УДК 82-3

З 14

Світлана Заготова

З 14 Дні скошено, ночі — терпкі. Коротка проза [Текст]. / Світлана Заготова. — Київ : Видавництво Ліра-К, — 2025. — 208 с.

ISBN 978-617-8565-83-1

Від невідання до істини торує людина свій життєвий шлях. Для залюблених у Слово пошук істини часто-густо стає долею, яка то відбивається в скупих рядках тривожних інформаційних повідомлень, то раптом проглядає зі сторінок натурфілософських ін-кварти. Серед літературного багатоголосся чийсь сміливий голос, що ледь мерехтів свічкою посеред буревію, враз набуває донебної профетичної сили і щиро повідає про досі незнане. В книзі зібрано оповідання, новели, мініатюри та вірші в прозі різних років. Авторка готова стати нашим поводитирем по нетутешніх світах своєї нежіночої прози.

УДК 82-3

*У дизайні книги використано роботи Сергія Пріня:
на обкладинці — акварель «Самотність», 2009,
на 170 с. — левкас "Джаз", 2003.
Світлини Олексія Купрейчика.*

ISBN 978-617-8565-83-1

© С. Заготова, 2025

© Видавництво Ліра-К, 2025

Зміст
ФОРМИ ПЕЧАЛІ
Новели

Та, що біжить по війні	5
Дідові казки	10
Закуток тиші	16
Примхлива Хрюша	24
Мамка	26
Під опікою сонця	35
Хрещена	38
Бабусине кохання	44
Храм	53
Брат Бога	61
Зустріч з минулим	67
Притлумлені розчарування	76
Харон під ковдрою	89
Привиди	96
Матриця лексиону	100
Тракування	109
Пригода	114
Простір кохання	125
Високі числа	131

КОЛИВАННЯ ТЕМРЯВИ
Мініатюри

Щастя	171
Бджолина матка	172
Голограма	173
Диктатор	174
Гуру	176
Заробітчани	177
Далеке, що виблискує	178
Перезавантаження світу	179

Не депресія	180
Диптих	182
Боляче.....	183
Тиша	184
Талант жити	185
Час римейків	187
Я пішла.....	189
Нараяма.....	190

Вірші в прозі

День народження	193
«Я побачила звук...»	193
«Хтось виходить раніше...»	194
«У мене ніколи не було батька...»	194
«Зрощу я свого Бога...»	195
Колискова матері-одиначки	195
«Саме такого, як ти, я просила у Бога...»	196
«Дні рушають, наче чужі війська...»	196
«Якось я зрозуміла, що кохаю...»	197
Вогонь, вода і мідні труби	197
Теологічні роздуми	198
Дім	198
Біоритми.....	199
Світле	200
Лист.....	200
В автобусі	201
Ярмарок.....	201
«Не голова — а скриня чи валіза...»	202
«Психея стрижеється наголо...»	202
У трамваї.....	203
«Корова йде на бойню...»	203
«Чому так приємно літати...»	204
«Ти бачив кольорові кошмари...»	204
«Від злості й ненависті — наслідки...»	205
«Мене переслідує думка...»	205

ФОРМИ
ПЕЧАЛІ
Новели

ТА, ЩО БІЖИТЬ ПО ВІЙНІ

«Я проповзла по війні в маскхалаті» — почула від однієї знайомої.

Ну що тут скажеш! Мені теж спершу моторошно було. Тим більше війна тепер незвичайна — гібридна, кажуть. А в такій війні не рушниця головне, а голова. А вона, здається, не в кожного на місці.

В одних вона в телевізорі застрягла, а таких ой як багато — по всіх усядах порозкидано.

В інших голова якимось чином у руках опинилася, щоби намертво тримати «калаш» і стріляти навздогад, не роздумуючи. (Патріотів це не стосується — вони ще в утробі знають, хто їхній потенційний ворог.)

А в декого вона, вибачте, в дупі. Їх, бідолашних, дуже шкода — голові незручно, лайно на мозок тисне, а подітися нікуди.

Ну це я так — для зачину.

А розповісти хочу про Лідію, яка була просто жінкою поза будь-якими градаціями та категоріями. І посвідчення учасника дивацьких подій кінця двадцятого і початку двадцять першого століття в неї не було.

Сім'я її жила в Чечні, у Грозному. Коханий чоловік. Дочка...

Грозний у той час не був грізним і не був страшним, доки на нього не впала перша бомба. Думати не думалося про таке. Мислити не мислилося. Чорний грудень дев'яносто четвертого. Новорічний феєрверк.

Понад двадцять років минуло, а Лідія деколи вмикає Юрія Шевчука «Мертве місто. Різдво», ще й підспівує: «а наутро выпал снег... этот снег убил меня...»

І дійсно вбив... Разом із чоловіком.

Поховати чоловіка Лідії не судилося. Завалів розгрібати ніхто не поспішав. Так і лишився він там під руйною.

Від того часу вона біжить: спочатку по війні та — від війни, рятуючи себе і дитину, потім їде до сестри на Донбас. Довго приходиться до тями. Удовіє років із десять.

Нарешті вмикається світло — і сходить з неба любов.

Нова сім'я. Дочка-підліток, новонароджений син і... коротке щастя, що жодними приладами не вимірюється.

А чи було воно? Було, було... Про це свідчать численні фото, виставлені згодом її дочкою у фейсбуці та інших мережах. Щастя було...

Теперішня дивна війна, якої не чекали, вибуховою хвилю знову відкинула її від дому. І приказка, що двічі в одну вирву снаряд не падає, виявилася помилковою.

Другого чоловіка вбило в Донецьку — влучив уламок снаряда в маршрутку.

Опинився не в той час і не в тому місці.

Страх, що таївся у підсвідомості, вмить виповз назовні.

І, схопивши дітей, вона знову біжить — біжить до Києва, до своєї молодшої сестри. А кулі летять навздогін. Вони цілять їй у серце, але влучити в нього не так просто. Серце постійно скаче — то вистрибує з тіла, то завмирає, то стискається в ледь відчутну колючу точку. А душа... душа навстіж — вбирає в себе все — міни, що стирчать із землі, танки, що йдуть уздовж поселень, і кулі, що зі свистом пролітають крізь неї.

Душа скрегоче і важчає. Що ж, фантоми іноді важчі за матерію.

Бійці, буває, розказують, як фантомний біль у відтятій кінцівці не дає їм спокою, часом виникаючи з іншого виміру, де в живій нозі все ще бурхає збуджена кров.

Треба якось опанувати себе. Мозок розсіяний. Незримі кулі, що застрягли в тілі, голові і грудях, мучать і пригнічують.

Як філіппінський хілер, Лідія намагається позбутися їх. За-
нурюючись у ванну, щоразу вона вичавлює їх із себе, наче
прищі.

Вода стає червоною. Червоніє насправду? Чи то сітківка
зі своїми колбочками продукує червоні плями? Проте яка
різниця, якщо біль все одно не вгамовується, не щезає ра-
зом із водою, що стікає...

Ввімкнула якомсь телевизор. Дівчинці — молодесенькій! —
якраз вручали нагороду. І хтось із зали вигукнув: «Снайпер від
Бога».

Лідії стало млосно. Як таке може бути? Невже в Господа
серед дарованих людству талантів є й такий хист? Вона була
впевнена, що таланту вбивати у Божому реєстрі не було. Хіба
чиясь незрима рука втиснула його туди, виявивши міліме-
трову щілинку між талантом ремісника і художника? Кустар-
ний промисел і промисел Божий — що між ними?

Дівча гарненьке, спритненьке, око гостреньке. Скількох
дітей їй потрібно народити, щоб збалансувати світ?

Пізніше в якійсь передачі боець розповідав, що справж-
не життя тільки там — на передовій. Ви, мовляв, тут всі по
концертах та по виставках ходите, а на житейській науці як
вовк на зорях розумієтесь.

Лідія і дійсно нічого не розуміла. По концертах вона не
ходила і подумки опонувала йому: «Хіба не за те ви воює-
те, щоб ми життю раділи, щоб по театрах та по концертах
могли ходити? Щоб були любов, хліб, сіль та щезнув біль?»

А він їй у відповідь: «Війна — ось де справжнє життя,
там брат за брата».

А вона йому: «А що тоді є мир? Простір мерців? Тобто
там, де смерть — там життя, а де життя — порожнеча?»

У вухах засвистіло, в голові зашуміло — мабуть, кулі змі-
нювали траєкторію. Лідія стиснула скроні долонями, нама-
гаючись угамувати біль.

Іноді їй це вдавалося. Сестра заспокоювала:

— Пам'ятаєш, дід наш казав: є така професія «військовий», а отже, є і війна. Професія «військовий» вічна, значить, і війна вічна.

— Так. Дідусь любив пофілософствувати. Його думку легко продовжити: а що є мир без війни? Як його означити? На білому світі біле життя — без крові, вогню і диму?

— Ні. Безбарвне життя нікого не влаштовує.

— Я ж не кажу «безбарвне». Я кажу «біле».

Одного разу сестра познайомила її з відомим психіатром. Лідія відвідала кілька його сеансів.

Лице у психіатра було блідим, як у П'єро.

— Була в мене одна пацієнтка, — каже. — Мерзла весь час. Хай би там ноги, руки. Руки, навпаки, в неї були дуже гарячими. Дотепер відчуваю ляпаса. Огрядна була панночка. А мерз у неї шлунок.

— Шлунок?

— Не дивуйтесь. У неї там «жаби» оселилися. Нічого особливого. Це від неправильного харчування, недотримання дієти. Така собі багновиця виникла.

Бесіда здавалась довірчою. Психіатр впевнено сягав глибини свідомості пацієнтки... Не міг же він обговорювати з нею професійні методики на кшталт гіпнозу.

А пацієнтка із «жабами» в нього дійсно була. Пів дня вона блювала над тазиком, поки уся ця скрекотлива компанія не повистрибувала геть.

Доктор на мить абстрагувався, забув про Лідію, приплющив очі, поринувши у світ іншої пацієнтки. Згадав, як поклав тій руку на живіт і вимовив: «Ну ось бачите, а животик теплесенький! Ви здорові, моя дорогенька!» І вмить дістав важкого ляпаса від сповненої нової енергії феміністки.

— Лікарю, ви спите? — здивувалася Лідія.

Психіатр здригнувся, як від повторного ляпаса.

— Вибачте, згадалось дещо. На чому ми зупинилися?.. Звісно, пам'ятаю. Я дістану ваші кулі.

Він рукою просканував їй грудну клітку, потім голову.

— Вам відомо, зі ствола якого калібру їх було випущено?

— Ні.

— А це й неважливо. Слідкуйте за мною уважно. Зараз ми зробимо вам невеличкий наркоз, і все буде о'кей...

Щось упало на підлогу і дзвякнуло. Лікар нахилився:

— Ну от, перша вже в мене в руках. Вам відомо, скільки їх там у вас?

— Гадаю, близько п'яти.

— Близько? — Доктор повільно обмацував їй голову. — А ви маєте рацію. Їх таки п'ять. За кілька хвилин ви самі зможете їх порохувати.

— А можна я візьму їх із собою?

— Не сьогодні. Мені треба буде показати їх колегам. Ситуація не така вже й проста, як здається.

Ситуація виявилася справді непростю...

Вона так і біжить по війні. То випереджає її, то наступає їй на п'яти. Іноді важко визначитись, чи то вона біжить по війні, чи війна по ній.

Сама рятується чи когось рятує?

І я не впевнена, що ви впізнаєте її, якщо зустрінете, навіть коли вона сама звернеться до вас. Бо вона не одна така. Тиха. Без особливих прикмет.

Не Фрезі Грант, що біжить по хвилях і рятує кораблі від погибелі, а маленька непримітна жінка, яка рятує від розпуки і краху власну душу.

ДІДОВІ КАЗКИ

Дід Петро до війни веселуном та балясником був. Хлібом не годуй — дозволь жартувати. На весілля до сусідів і тамади не треба — діда кликали. Влучний, незлий гумор завжди в ціні. Від легкого сарказму, до речі, він теж не відхрещувався, хоча користувався ним лише за потреби.

Для тих, кого любив і поважав, жарти його були м'якими, іноді навіть теплими. Але стережіться, пустуни та капосники, якщо ви вже впали йому в гостре око! Дошкульним словом він так присадити міг, що чи й отямишся. Однак самоіронії теж не цурався...

Війна не змогла придушити цього його таланту. Лише палітра дідового гумору дещо змінилася — сарказму додалося.

Чотирнадцятого року він устиг побувати на передовій, був поранений. Тож про війну знав не з чуток.

Доля йому судилася непередбачувана: наче карти кидала — то всі козири до рук — везіння, кохання, то самі сльози та втрати. Так склалося, що вони з онуком залишилися удвох, і малий став його єдиною радістю і надією.

***

Маленький хлопчик уже вмів читати й писати. Однак маленький хлопчик в оточенні великої війни — на території, де постійно стріляють. Мамку вбило уламком снаряда. Татко наче під землю заповся. А в якому саме місці — про те знає тільки Бог.

— Де мій татусь?

— Бозна-де! — відповідає його сліпа бабця і мимоволі змахе рукою кудись праворуч.

Хлопчак біжить у напрямку, вказаному сліпою, вибігає за хвіртку, а там стоп-контроль. На лавці, наче на блокпості, сидить його дід, курить. Діда він любить. Дід взагалі-то хороший, тільки трішки п'яненкокий. А як інакше — на ньому тепер усе тримається.

Він зараз пацану і за мамку, і за татка, і за бабу, і за самого діда.

Хлопчисько не наважується бігти далі, дивиться на діда впритул:

— Бог де? Відповідай! — Голос його, хоч і писклявий, наче в щуреняти, а звучить погрозово. Пацанчик ніби притискає діда питанням до стіни. Ще мить, і воно вже перетвориться на ножичок і пристане до дідового горла. Дежавю якість. Так вже було колись у його молоді роки. Був один вуркаган в їхньому дворі, намагався жартувати з ним у такий спосіб. Тільки питання тоді було простішим: «Гроші де?» На таке питання легко відповісти, коли в тебе давно вже кулаки напоготові.

— Це ти в мене питаєш? — Дід заходиться сміхом, виставляючи напоказ рештки пожовклих зубів, потім судомно закашлюється, відхаркується, намагаючись виплюнути разом зі слизом всю накопичену за останні роки злісну несправедливість.

— Чого смієшся? Бабуся казали, що Бог знає, де татка шукати.

— А, ну так. Знає. Вони з татком твоїм заодно.

— Заодно?

— Заодно, заодно. Ось тільки за кого — невідомо. Сідай, посидь поруч із дідом, поки не стріляють.

— Діду, а чому ти не хочеш мені казки читати? Мамка читала, бабуся читала, поки очі дивилися.

— Так усі ж книжки погоріли. І які зараз казки? Війна навколо.

— Давай про війну.

— А казок про війну не буває.

— Чому так?

— Тому, що немає у війни щасливого кінця.
— Сам тоді вигадуй. І щоб кінець був щасливий. І щоб по вусах текло.

— По вусах? А по бороді?

— І по бороді. Про Колобка давай.

— Про Колобка? Ну гаразд, слухай!

Дід відкашлюється і товстим голосом гукає:

— Гей ти, бомбо недороблена, куди поспішаєш?

— Це ви мені? — здивувався Колобок неделікатному окрику.

— А кому ж іще?! Що це в тебе замість вух цвяхи стирчать?

— Так борошна ж у баби з дідом не вистачило, всі засіки давно вишкребли. Про дріжджі я взагалі мовчу. А коли нема чого жерти, сам знаєш, колобки робляться з підручних матеріалів. А брухту тут на всіх вистачає.

— На кого полюєш, Круглий?

— Зайці, вовки мені не рівня, діду. З лисицею можна було б, звісно, позмагатися. Але вона на службі в дезінформаційних військах. На ведмедя піду. Ворога треба знати в лице.

— Вважаєш, що переможеш?.. Ти ж там дивись, щоб вибуховою хвилею село наше не знесло.

— Не бійся, дідуню. Усе прораховано. Онуку скажи, щоб учився як слід, щоб помилок не робив. Помилятися нам сьогодні не можна. Прощавай!

— Прощавай так прощавай! Дід шершавою долонею збиває малому русявого чубчика: «Ну от бачиш, внучок. Начебто бомба — не Колобок, а про майбутнє піклується».

— Діду, казки в тебе якісь... хоч і веселі, але страшні.

— Так і життя у нас, внучку, таке — хоч і веселе, але страшне. І це не кіно тобі — не вимкнеш.

Уночі така стрілянина була, страх! Гриміло, свистіло, гуло! Але кого цим тепер здивуєш? Не вперше.

«Какофонія» — слово, додане до лексикона діда війною, стало більш уживаним в його мові, ніж такі слова, як «картопля, тютюн, самогон» та інші.

Брухту на городі додалося. Тепер, доки бійці не придуть і не перевірять, чи не залишилося десь снаряда, що не розірвався, — ходити туди заборонено.

Правила є правила.

Дід з онуком сидять у своєму надійному закапелку — підвалі, який дід сам будував, коли ще молодим був, як і будинок, від якого тепер тільки половина й залишилася. Цю половину він як прибудову для синів зробив. Причому знесло так, ніби лазерним променем відрізало, — навпіл. Пощастило. Інших обійшло таке щастя. У багатьох ні будинку тобі, ні сараю. Одні поїхали, інші по людях пішли, щоб не нудьгувати, треті по покинутих домівках розселилися. А дружину свою сліпу дід нещодавно до сестер відіслав, на їхню гостру вимогу, кудись на захід.

Підвал у діда добрий, місткий — райське місце в години пекельних обстрілів. У діда із сусідами угода: він їм у підвал перепустку випикує (так дід зазвичай жартує), а вони за онуком його доглядають. Із сусідами їм пощастило. Навіть якби у діда не було підвалу, вони б все одно напризволяще їх не кинули.

Уже світає... а ніхто з підвалу виходити не хоче — бояться.

День так-сяк перебудуть, а як споночіє, знову всі в підвалі збираються. Онукові, як до війни було, мультиків хочеться:

— Слухай, діду, а давай ще казку, а то не засну.

— Ну яку таку казку? Не вийде в мене.

— Ну, з Колобком же вийшло. Тепер про рукавичку давай.

— Про рукавичку? Ах, про рукавичку! Так ти зараз у ній і сидиш, — сміється дід і сміються сусіди.

— Як це?

— А так. Підвал наш — це рукавичка і є. У нас бодай пів будинку вціліло, а в деяких сусідів лише рукавичка лишилася. Чуєш, стукають? Хто, хто в рукавичці живе? — запитують.

— Це я, мишка-шкряботушка. Пустіть до вас. Я вам новини з розвідки несучу.

— А новини добрі?

— Свіжі, всі в дірочку, прострелені, наче сир.

Знову стукають. Та не просто стукають, а кувалдою б'ють, і какофонія така навколо — пищать, кумкають, хрумкають, виють, а про що — не розбереш. Мабуть, одне з одним чубляться.

— Ей, діду, так далі не піде! Давай їх по одному впускати та з кожним окремо розбиратися.

— Та ти що, внучку? Ми ж тоді до вечора з ними валандатися будемо! Та й де ж мені стільки сили взяти, щоб їх усіх перетрусити? Я ж не пив, не закушував! Тут хоча б їхнього ватажка не упустити, ось в чому питання. Чуєш, тупотить?

Знову писк, квакання, рохкання, виття і... тиша. А недовзі рев — потужний, нахабний, вимогливий!

— Це хто тут мою територію освоює? Тут все моє до самих до околиць!

— Клишоногий, ти чи що? — Дід замовкає, ніби відповіді очікує.

— Слухай, дідусю, а ти не переплутав казки?

— Може й переплутав, але злочинний герой в них все одно той самий.

— Згоден. Мишко — не мишка!

— Так, так. Сам на сам не подолаєш.

— Що робитимемо, діду?

— Не знаю. Доведеться Колобка на допомогу кликати, а то Клишоногий усіх нас тут затопче.